

Ruimte voor sportvissen

Voor sportvissers is een toegankelijke oever van groot belang.

TEKST:

Roland van Aalderen

FOTOGRAFIE:

Sander Boer, Bram Bokkers, Yoei van Es en Shutterstock

In 2021 worden voor de KRW-planperiode 2022-2027 nieuwe stroomgebiedsplannen en bijbehorende maatregelenprogramma's vastgesteld. Sportvisserij Nederland geeft in een drietal artikelen haar visie op die periode. In dit eerste artikel van dit drieluik staat de ruimte voor het sportvissen centraal. Visvriendelijke inrichting en visvriendelijk beheer komen in de volgende twee artikelen aan bod.

De Europese Kaderrichtlijn Water, KRW heeft de sportvisserij veel positiefs gebracht. Door de verbeterde waterkwaliteit en inrichting zijn voorheen zeldzame vissen als winde, meerval en barbeel in veel wateren weer algemeen aanwezig, en sportvissers vangen steeds meer grotere exemplaren. Brasems van ruim boven de 60 centimeter zijn bijvoorbeeld geen unicum meer. Ook het decor van de sportvisser is aantrekkelijker

geworden dankzij meer natuurlijkere oevers, ontmoetingen met ijsvogels en bevers en de verdwenen algensoep. Met de derde KRW-planperiode voor de deur wordt het tijd om naast ruimte voor vis ook ruimte voor de sportvisser te claimen. In de overwegingen van de richtlijn ('overweging 22') staat dat ook de "gebruiksmogelijkheden van de wateren moeten worden gevrijwaard en ontwikkeld". Sportvissen is één van die gebruiksmogelijkheden.

Cultuurwater

De doelstelling van de KRW is het bereiken van een goede ecologische toestand. Maar wat is ecologisch goed? De waterbeheerders definiëren dat als zo min mogelijke menselijk invloed. In Nederland is die benadering lastig omdat bijna alle wateren kunstmatig zijn: menselijke invloed in de vorm van beheer is een randvoorwaarde voor de instandhouding van de meeste wateren. In de KRW wordt daarom

onderscheid gemaakt tussen natuurlijk en kunstmatig (of sterk veranderd) water. Een logische benadering, hoewel in de praktijk de doelstellingen voor kunstmatige wateren toch zijn afgeleid van natuurlijke watertypen. Dat levert praktische problemen op, want voor cultuurrijk water leidt deze benadering al snel tot een negatieve waardering van de visstand. Sportvisserij Nederland pleit er voor om de sterk veranderde en kunstmatige wateren aan te duiden als *cultuurrijk*. De rijke geschiedenis die Nederland heeft met waterbeheer is immers niet weg te poetsen. Kunstmatige wateren bestaan bij de gratie van menselijk ingrijpen. Vandaar dat voor de nieuwe KRW-planperiode een versimpelde invulling wordt voorgesteld in *natuurlijk* en *cultuurrijk* water. Voor de categorie cultuurrijk water dient expliciet aandacht voor functies en menselijk gebruik te komen.

Recreatief medegebruik

Sportvissen is één van de vele gebruiksvormen van het oppervlaktewater. Tijdens de afgelopen twee planperiodes is gebleken dat KRW-maatregelen gericht op natuurherstel leiden tot een aantrekkelijke en natuurlijkere omgeving. Een veel voorkomend nadeel is dat bij herinrichting van wateren vaak geen rekening wordt gehouden met recreatief gebruik. Natuurvriendelijk beheer en aanleg van natuurvriendelijke oevers mag dan leiden tot ruige oevervegetaties, de sportvisser verliest er zijn plek langs het water mee. Dit zorgt voor veel klachten van sportvisser, maar ook tot het verlies van draagvlak voor natuurmaatregelen omdat wateren door opgroeiend riet niet meer zichtbaar zijn. Om ruimte voor de sportvisserij te bewaren en zo meer dan één miljoen ambassadeurs voor een goede waterkwaliteit te behouden, is het van belang dat waterbeheerders rekening houden met vier zaken:

- een voor de sportvisser aantrekkelijke visstand
- bereikbaarheid van visstekken
- bevisbaarheid van het water
- het recht om te vissen

In de volgende paragrafen worden deze thema's uitgewerkt. Daarna volgt een schets van de invulling van deze thema's voor vier KRW-watertypen.

Visstand

Sportvisser zijn natuurliefhebbers die bijzondere vissoorten en de rijkdom van het waterleven waarderen. Dankzij de KRW is de visstand op veel plaatsen aantrekkelijker geworden. Hoewel waterbeheerders specifieke maatregelen nemen ter bevordering van een goede visstand, blijven de kunstmatige wateren, die vooral een waterafvoer- en scheepvaartfunctie hebben, kwetsbaar. Als gevolg van intensief beheer en een kunstmatige inrichting is de visstand in stedelijke wateren vaak eenzijdig en beperkt. Beperkt in de zin van zeer lage biomassa's en onevenwichtig opgebouwde populaties. Indien inrichting en beheer niet worden bijgesteld is het uitzetten van vis soms de enige optie voor een hengelsportvereniging om te kunnen blijven vissen. Ook in de (scheepvaart) kanalen zijn de omstandigheden voor vis vaak niet optimaal. De aanleg van natuurvriendelijke oevers en migratievoorzieningen alleen brengen hierin geen wezenlijke verandering. Door de afname van nutriënten neemt ook de visbiomassa af.

De sportvisserij schikt zich deels naar de veranderende omstandigheden.

Toegankelijk water zorgt voor betrokkenheid bij de (water)natuur.

Bij grote plassen en meren is de behoefte aan trailerhellingen groot.

Zo heeft een grote groep sportvisser ecologische armere kanalen ontdekt als plaatsen waar weinig maar wel grote karper zwemt. Door de beperkende omstandigheden voor paai en opgroei is het periodiek aanvullen van het karperbestand door uitzet nodig om een aantrekkelijk karperbestand te handhaven. Volwassen vis kan zich namelijk vaak prima handhaven. Het uitzetten van vis is geregeld in de visserijwet. In 2016 is de *Richtlijn* uitzet karper ondertekend door Rijkswaterstaat, de Unie van Waterschappen en Sportvisserij Nederland. Deze richtlijn geeft onder voorwaarden ruimte voor het uitzetten van karper.

Om de ecologische kwaliteit van stedelijk water te verbeteren, worden waterschappen geadviseerd mee te werken aan initiatieven van hengelsportverenigingen om de visstand te verbeteren. Denk daarbij aan de aanleg van vissenbossen, het opstellen van calamiteitenprotocollen en aangepast (visvriendelijk) maaibeheer. ➤

Waterbeheerders hebben voor de categorie 'overige wateren' kwaliteitsbeelden opgesteld. Dit als opmaat naar een KRW-aanpak voor deze groep wateren die niet als KRW-waterlichaam zijn aangewezen en waar het KRW-maatregelenpakket geen toepassing vindt. De kwaliteitsbeelden zijn vaak gebaseerd op vegetatieopnamen aangevuld met enkele milieukenmerken

natuurvriendelijke of extensief beheerde oever kan het recreatief medegebruik veilig worden gesteld.

Geadviseerd wordt om recreatieve voorzieningen mee te wegen in het nieuwe pakket KRW-maatregelen. In grote herinrichtingsprojecten is de aanleg van een steiger, visdam of visstoep, een kleine kostenpost.

Door de verbeterde waterkwaliteit en inrichting zijn voorheen zeldzame vissen als winde, meerval en barbeel in veel wateren weer algemeen aanwezig

(met name doorzicht) die tijdens de zomer worden bepaald. Voor het bepalen van deze kwaliteitsbeelden is het van groot belang de recreatieve gebruiksfuncties van het water in kaart te brengen en deze als uitgangspunt voor het ambitieniveau te nemen.

Bereikbaarheid

Door het autoluw maken van dijken en het buitengebied, maar ook door verruiging van terreinen langs wateren, neemt de bereikbaarheid van water voor recreatief medegebruik af. Natuurvriendelijke inrichting kan een bedreiging voor de sportvisserij vormen. Door het aanleggen van relatief kleine voorzieningen in een

Bevisbaarheid

Om ergens vis te vangen moet je er natuurlijk wel kunnen vissen. Een dichte waterplantenbedekking, ruige oeverbegroeiing en brede ondiepe zones langs de oever staan dat in de weg. Door in het ontwerp van watergangen stevast rekening te houden met de (gewenste) aanwezigheid van visstekken, is de bevisbaarheid van oevers geborgd. Zo kan ter plaatse van een visplek een diepere zone worden aangelegd en kan het oeverbeheer worden aangepast. Periodiek kunnen met een harkboot lokaal waterplanten worden verwijderd. Dit kan ook tot ecologisch voordeel leiden. Meer variatie in begroeiing zorgt voor meer habitats en is goed voor de biodiversiteit.

Praktijk

De hiervoor beschreven aandachtspunten en aanbevelingen kunnen op verschillende niveaus in de praktijk worden gebracht. De mate waarin rekening moet worden gehouden met de sportvisserij, verschilt per watertype.

Natuurlijk water, meren en plassen

Het ontstaan van meren en plassen in Nederland is bijna altijd terug te voeren op menselijk ingrijpen.

Met de aanleg van vissenbossen in kunstmatige wateren ontstaan schuilplaatsen voor vissen.

Vervening, afdamming en grondstoffenwinning hebben gezorgd voor vele duizenden hectaren water. De diepe plassen ontstaan door zandwinning zijn meestal relatief voedselarm en herbergen een beperkte visstand. Uitzet van lage dichtheden karper maakt hier karpervissen mogelijk, terwijl baggerstort soms leidt tot een beter ecologisch functioneren. Goede voorbeelden daarvan zijn echter spaarzaam en terughoudendheid ten aanzien van baggerstort is dan ook geboden. Temeer omdat diepe wateren langs de rivieren belangrijke overwinteringsgebieden zijn voor vis.

De grote meren worden veel bevestigd door sportvissers die vanuit een boot vissen. Voor deze groep is het van belang dat er trailerhellingen aanwezig zijn en het water bevaarbaar blijft. Ook de aanwezigheid van bevisbare oevers langs meren en plassen is gewenst.

Natuurlijk water, beken en rivieren

Nagenoeg alle beken in Nederland zijn genormaliseerd, terwijl met vistrappen de optrekbaarheid voor vis in toenemende mate is hersteld. Sportvissers vinden hun plek vaak wel langs deze wateren. Het zijn vooral roofvissers (doelsoorten: snoek en baars) en vliegvisser die hier graag komen. 's Zomers wordt er weinig gevestigd in de wintermaanden juist meer. De toegankelijkheid van schouwpaden en paden naar en langs de oevers is meestal voldoende.

De grote rivieren zijn geliefde wateren onder sportvissers. Zij ervaren hier de bereikbaarheid van de oever als belangrijkste knelpunt. Door natuurontwikkeling zijn veel toegangspaden naar rivieroevers afgesneden. Het aanleggen van directe routes naar de rivieroever en parkeerplaatsen daar in de buurt zijn dan ook de belangrijkste maatregelen ten behoeve van de sportvisser. Lastig punt hierbij is vaak de complexe eigendomsituatie. Omdat het Rijk, natuurbeheerders en particulieren de eigenaren zijn, is het vaak moeilijk afspraken maken. Meest logisch is dat de overheid (Rijkswaterstaat en Provincie) het voortouw neemt om toegang tot het water te realiseren.

In té dichtbegroeide wateren is niet te vissen.

Cultuurrijk water, kanalen en weteringen

In Nederland liggen duizenden kilometers van dit watertype. Ooit zijn ze aangelegd voor de wateraanvoer- en afvoer en ten behoeve van scheepvaart. Gepleit wordt voor een pragmatische aanpak. Zorg in ieder geval voor open verbindingen met de (smalle) zijwateren. Het maaien van oever- en waterplanten dient met aandacht voor het waterleven te gebeuren, zodat ook de visstand zich kan handhaven. Op dit type water is het uitzetten van kleine hoeveelheden karper om een beperkt bestand grote karper te handhaven, vaak gewenst. Verder zijn dit de wateren bij uitstek waar viswedstrijden worden gehouden. Daarvoor is het van belang de aanleg van natuurvriendelijke oevers af te stemmen met de visrechtgebende hengelsportorganisaties. In de planvorming kan de aanleg van visstekken worden opgenomen, waarbij de sportvisserij zelfs kan meefinancieren. Verder is de aanleg van visplekken goed te combineren met natuurmaatregelen door rondom stekken structuur in het water aan te brengen en overdiepte te creëren.

Cultuurrijk water, stedelijk water

Stedelijk water is doorgaans recent aangelegd en ligt meestal in industrie-terreinen en naoorlogse woonwijken. De aanleg ervan had hoofdzakelijk waterberging en verrijking van het straatbeeld als doel. Voor dit type water wordt een gevarieerde aanpak van stedelijk water geadviseerd. Dit kan variëren van natuurparels tot intensief gebruikte park(recreatie) vijvers. De kwaliteit van cultuurrijk en stedelijk water varieert van helder en plantenrijk tot voedselrijk, troebel en plantenarm. De kunstmatige inrichting is beeldbepalend, terwijl de visstand zo goed mogelijk in stand wordt gehouden door aanleg van kunstmatige houtstructuren en een op de visstand afgestemd maaibeheer. Hierdoor ontstaan meer winterse schuilplaatsen. Om zomer- en wintervissterfte te voorkomen is voldoende diepte van belang. Daarmee is bij de aanleg en baggeren rekening te houden door lokaal overdiepte te creëren (minimaal 1,5-2,0 meter). Visuïtiet is voor een intensief visserijgebruik (kinderen, ouderen en kleine wedstrijden) soms gewenst. Via het project Sportvisserij op de Kaart is in overleg tussen waterschap, gemeente en sportvisserij ruimte te vinden voor geoptimaliseerde vijvers voor de sportvisserij (VISparels) en voor extensief beheerde vijvers. Juist voor stedelijke vijvers kan de georganiseerde sportvisserij een belangrijke maatschappelijke partner zijn om een aantrekkelijke waterkwaliteit en inrichting van vijvers te realiseren.

Economisch en maatschappelijk belang

KRW-maatregelen kunnen bijdragen aan het vergroten van de ecosysteemdienst 'vissen'. De maatschappij heeft daar baat bij in de vorm van gezondheidsvoordelen (fysieke en geestelijke ontspanning, buiten zijn), sociale voordelen (ogen en oren in het veld) en economische voordelen (uitgaven sportvissers). Binnen de sportvisserij zijn veel vrijwilligers actief die ook weer diensten aan het ecosysteem leveren, zoals de aanleg van vissensbossen, vuilruimacties en reddingsacties van vis in nood. Een bijzondere dienst is de bijdrage van sportvissers aan het ecosysteem via Citizen Science

(burgerwetenschap). Ook is er een grote groep sportvissers die zijn vangsten registreert via de app MijnVismaat. Al die hengelvangsten tezamen leveren een bijdrage aan kennisontwikkeling over vis en over trends in de visstand. Sportvissen vergroot ook de betrokkenheid bij de waternatuur en vergroting van het draagvlak voor herstelmaatregelen.

De sportvisserij vertegenwoordigt een economisch belang. Een duurzaam belang, want de impact op het milieu is klein. Sportvissers zetten vis over het algemeen terug, ruimen zwerfvuil langs de waterkant op en houden de omgeving schoon. Tegelijkertijd zijn ze de ogen en oren aan de waterkant. Regelmatig signaleren sportvissers vis in nood, waarna actie kan worden ondernomen om verdere milieuaantasting te voorkomen. Sportvissers zijn ook dé ambassadeurs van een goede waterkwaliteit. De negentig bijzonder opsporingsambtenaren (boa's) en ruim 1000 vrijwilligers die als controleur actief zijn, zorgen voor formeel toezicht en voorkomen zaken als stroperij en vervuiling. Een toenemende groep buitenlandse toeristen komt specifiek voor het sportvissen naar Nederland. Zij brengen geld mee en dragen bij aan de economie. Het ecosysteem levert dus via de visstand een grote bijdrage aan het regionale en lokale welzijn van sportvissers, omwonenden én toeristen. ■

Dankzij het gevoerde waterbeheer en inrichtingsmaatregelen is de meerval weer terug in Nederland.

